

Naamstempels op brieven en postzegels emissie 1852 [1]

Gebruikte, ongeldig gemaakte exemplaren van de eerste postzegels van Nederland zijn in de wereld van postzegelverzamelaars onlosmakelijk verbonden met de zogenoemde halfrondstempels.

DOOR Charles Beterams

Kortweg onderscheidt in zijn naslagwerk '300 jaar postmerken van Nederland 1570-1870' drie versies. Achtereenvolgens zijn dat het stempel voorzien van letters met schreeven, met dagtekening maar zonder jaartal (K.55), hetzelfde stempel maar dan met jaaraan-

duiding (K.56), en een schreefloze variant met dagtekening en (in de meeste gevallen) jaaraanduiding (K.57).

ABC

De Amerikaanse verzamelaar Fred Reed publiceert in 1964 het boekje 'De halfrondstempels

op de emissie 1852 Nederland' waarin hij de stempels voorziet van de respectievelijke aanduiding A, B, en C, welke sindsdien meer gangbaar is dan die van Kortweg. Bij het halfrondstempel Hattem-A spreken we derhalve van het stempel met schreefletters, met dagtekening maar zonder jaaraanduiding. De plaats Hattem is niet willekeurig gekozen want het is een van de 120 mogelijke plaatsen die we aantreffen op halfrondstempels. De vraag waarom halfrondstempels nog immer zo geliefd zijn bij de talrijke verzamelaars van de eerste emissie laat zich eenvoudig beantwoorden.

Afb. 1. Briefomslag van omstreeks 1841 verzonden vanuit distributiekantoor Gulpen. In Maastricht voorzien van een halfrondstempel Maastricht-A naar 's Gravenhage.

Afb. 3. Briefomslag verzonden op 25 april 1854 vanuit hulpkantoor Oude Wetering naar Alphen (halfrondstempel type A), een afstand van minder dan 30 kilometer. Frankering correct: 5 cent.

Afb. 2. Briefomslag uit de periode na invoering van het naamstempel, maar voor invoering van de postzegel. Verzonden vanuit Bergeijk (naamstempel correct op de achterzijde, maar tegen de voorschriften in blauw) op 29 mei 1851 via Eindhoven naar 's Gravenhage.

Afb. 4. Briefomslag verzonden op 18 mei 1853 vanuit Bodegraven via Woerden (halfrondstempel type A) naar Krommenie, een afstand tussen de 30 en 100 kilometer. Frankering correct: 10 cent.

Bij bezorging van de brief bij het hulpkantoor plaatst de brieven gaarder, zoals gezegd, het naamstempel voorzien van zwarte inkt op de achterzijde van de brief die aan de voorzijde gefrankeerd is naar gelang het gewicht en de afstand. De juiste frankering voor een brief minder dan 15 wigjes (gram) bedraagt 5 cent voor een afstand tot 30 Nederlandse mijl (kilometer) (AFB. 3), 10 cent voor een afstand van 30 tot en met 100 kilometer (AFB. 4), en 15 cent voor een afstand boven de 100 kilometer (AFB. 5). Voor de berekening

van de afstand geldt de onderlinge afstand van hoofdkantoor van verzending tot hoofdkantoor van het afleveradres.

Het 15 cents tarief vervalt op 1 september 1855 en wordt dan vervangen door het 10 cents tarief dat nu voor alle brieven van de eerste gewichtsklasse over een afstand van meer dan 30 kilometer geldt (AFB. 6). Afstanden worden volgens een rechte lijn berekend. De brief van 8 december 1855 van Zaandijk via Beverwijk naar Zwolle (AFB. 7) is op geen enkele wijze binnen de 100 kilometer af te leggen, maar is hemelsbreed 96 kilometer. Om die reden had de brief ook vóór 1 september 1855 met 10 cent gefrankeerd mogen worden.

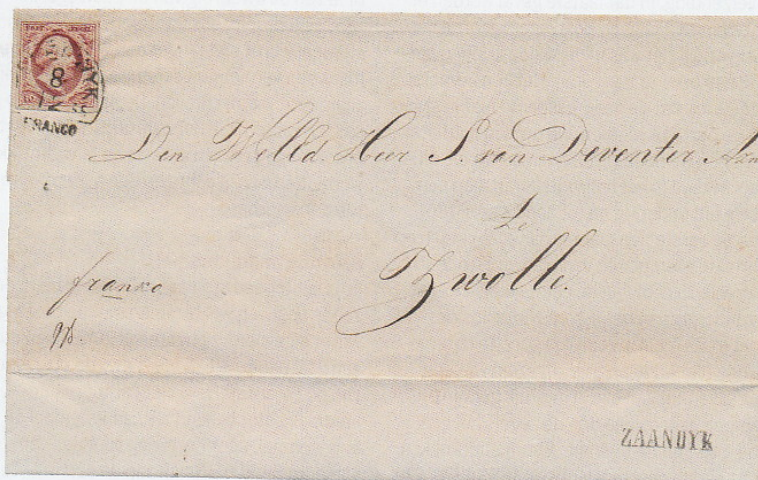
Einde halfgrondstempels

Met de publicatie van circulaire 578, gedateerd 12 april 1861, wordt het halfgrondstempel als vernietigingsstempel afgeschaft en vervangen door het Franco stempel met omlijsting, in de volksmond Franco-kastje genoemd. Omdat daarmee ook de datering van de halfgrondstempels komt te vervallen dienen de brieven naast het Franco-kastje stempel op de postzegel voorzien te worden van een datumstempel op de voorzijde van de brief, naast de zegels. Het ronde datumstempel (in eerste aanleg alleen met datum, later ook met aanduiding van de tijd) vervangt daarmee het halfgrondstempel en zijn functie voor invoering van de postzegels. Sommige postkantoren voegen zich netjes naar de nieuwe regels (AFB. 8), maar Beverwijk plaatst begin mei 1861 tegen de voorschriften in nog haar halfgrondstempel op de postzegel zelf (AFB. 9). Het zijn de laatste postale reliëfs van het geliefde halfgrondstempel.

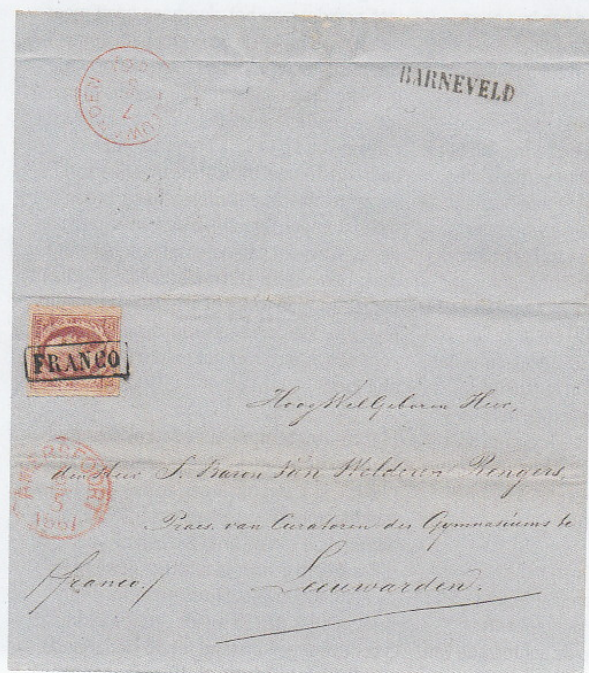
(wordt vervolgd)

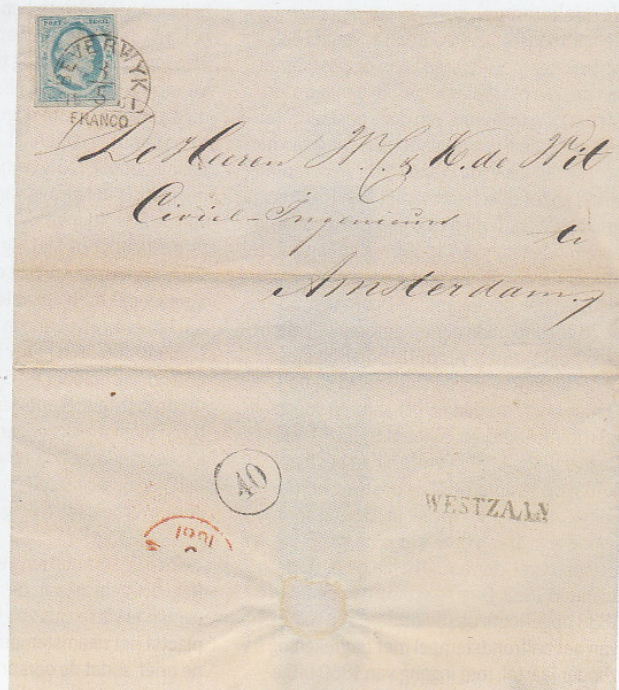
Afb. 6. Briefomslag verzonden op 26 oktober 1861 vanuit Tubbergen, via Almelo (halfgrondstempel type C) naar Amsterdam, een afstand van meer dan 100 kilometer. Frankering correct, volgens het dan net geldende tarief: 10 cent.

Afb. 7. Briefomslag verzonden op 8 december 1855 vanuit Zaandijk, via Beverwijk (halfgrondstempel type C) naar Zwolle.

Afb. 8. Briefomslag verzonden op 6 mei 1861 vanuit Barneveld, via Amersfoort (Franco-kastje op de postzegel en datumstempel ernaast, volgens de voorschriften) naar Leeuwarden.

Afb. 9. Briefomslag verzonden op 3 mei 1861 vanuit Westzaan, via Beverwijk (halfgrondstempel type C op de postzegel, tegen de voorschriften) naar Amsterdam.